

Het zwaard van Damocles

Wie kent niet het verhaal van Damocles? Cicero's verhaal over een groot, scherp en blinkend zwaard dat aan een paardenhaar boven het hoofd van Damocles hing toen deze in de schoenen van zijn koning, Dionysius I, mocht staan. Verwijzend naar dit verhaal gebruiken we 'het zwaard van Damocles' in onze tijd spreekwoordelijk bij dreiging of onzekere tijden.

Voor menigeen zijn het nu bedreigende, onzekere tijden. Tijden waarover ondertussen al veel is gezegd en geschreven. Een zekere impact van de economische crisis op de overheidsuitgaven werd verwacht, maar de financiële gevolgen voor Defensie verrasten uiteindelijk vriend en vijand. Defensie moet veranderen, de organisatie moet kleiner. Daarbij wordt rekening gehouden met het verlies van tienduizend arbeidsplaatsen. Ongeveer één op de zes. Zonder dat daarbij vaststaat of het om vacatures, natuurlijk verloop of gedwongen ontslag van 'warme lichamen' gaat. De precieze cijfers moeten immers nog volgen. Het hemd is echter nader dan de rok en wanneer we ons oor onder collega's te luisteren leggen, dan horen we dat er onrust is en een gevoel van dreiging en onzekerheid. Het zwaard van Damocles hangt ogenschijnlijk boven ons hoofd.

Bij het aantreden van onze nieuwe minister van Defensie schreven de media al dat '...Minister Hillen de bezuinigingen op Defensie in het nieuwe regeerakkoord accepteert, maar dat hij het daarmee dan ook wel welletjes vindt. De minister wil politiek en samenleving overtuigen van de noodzaak om te stoppen met het

korten op Defensie, want dat is slecht voor de maatschappij en voor de militairen. Defensie is een 'verzekering'. En als je je premie onvoldoende betaalt, kun je ook geen goede uitkering verwachten als je echt brand hebt'.¹

Brand? Concreet blijft de vraag voor welke nationale en internationale ambitie Nederland voldoende premie wil betalen om in geval van 'brand' adequaat uit te kunnen keren of een uitkering te kunnen ontvangen.

Om alle bezuinigingsvraagstukken uiteindelijk te kunnen beantwoorden, zijn sinds het aantreden van onze minister diverse select gekozen werkgroepvoorzitters naarstig aan de slag gegaan om SMART-geformuleerde² werkvragen geheel naar eigen inzicht uit te werken. Daarnaast wilde Hillen van het defensiepersoneel weten of en waar er bezuinigd kan worden: hoe we ons werk beter en/of slimmer kunnen doen. Algehele doelstelling: een visionaire opmaat voor het creatief en structureel bezuinigen op de defensiebegroting. En dat binnen een tijdsbestek van ongeveer vier 'hele' maanden. Daarin moeten niet de bezuinigingen worden afgerond, maar die tijd is bedoeld voor het oplopen van een gunstig tijdstip dat de koers van de krijgsmacht in haar politiek-cyclische omgeving zinvol kan keren.

Volgende maand worden de oplossingsrichtingen – of zijn het verlossingsrichtingen? – verwacht. Gevolgd, of misschien wel voorafgegaan, door besluiten van onze nieuwe minister. Tot die tijd lijkt er een vacuüm te bestaan. Er is immers weinig berichtgeving over de gedane voorstellen aan de minister en de uitwerking van de werkvragen. De geruchten circuleren dan ook onverkort en we hebben allemaal zo onze eigen gedachten en meningen.

1 'Hillen wil eind aan bezuinigingen op Defensie', ANP, 9 oktober 2010.

2 SMART staat voor Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdgebonden.

Intussen gaat iedereen op geheel eigen wijze met de situatie om. Hetzij door af te wachten, hetzij door actie te ondernemen, zoals intern solliciteren of zelfs ontslag nemen. Een aantal collega's maakt nog snel gebruik van het Sociaal Beleidskader 2003, voordat dat aangepast en versoerd wordt. De motivatie van de één staat onder druk, terwijl de ander nieuwsgierig is naar de mogelijkheden die zich gaan ontvouwen. Het zijn menselijke reacties op zakelijke en ingrijpende veranderingen. Veranderingen die voor de één een natuurlijk proces zijn, omdat verandering bij het leven hoort. Voor de ander zijn veranderingen bedreigend, omdat het oude, bekende en comfortabele mogelijk ophoudt te bestaan. Alle reacties zijn goed, omdat we mens zijn.

In vergelijking tot de reguliere man/vrouw op de werkvloer lijken de specifiek geselecteerde werkgroepvoorzitters het met de uitwerking van de werkvragen 'gemakkelijker' te hebben. Zij zitten in de *driver's seat* in plaats van in de wachtkamer. Ze zijn onafhankelijk en hoeven aan niemand anders verantwoording af te leggen dan aan het comité Beleid, Plannen en Begroting, dat weer de minister adviseert. Ook de minister lijkt het eenvoudig te gaan krijgen met de uitgewerkte oplossingsrichtingen die hij krijgt aangedragen. Of is het de schijn die hier bedriegt?

Want wanneer we weer in het verhaal van Damocles duiken, dan blijkt er meer achter te zitten dan het spreekwoord alleen doet vermoeden. Hofdienaar Damocles meende namelijk dat Dionysius een wel heel gelukkig en geweldig bevoorrecht man was. Macht, rijkdom, vrouwen, grote feesten, het kon niet op.

Dat was het beeld dat Damocles van de koning had. Dionysius was het gedweep van Damocles zat en besloot hem aan te bieden één dag in zijn schoenen te staan. En zo geschiedde. Maar toen Damocles eenmaal op de stoel van de koning zat werd hij het grote, scherpe en blinkende zwaard gewaar dat aan de bewuste paardenhaar boven zijn hoofd hing. Daarmee wilde Dionysius hem duidelijk maken dat hij, ondanks macht en rijkdom, als koning voortdurend dreiging ervoer. Dat een tragedie of ongeluk je ieder moment kan treffen, dat rijkdom of welvaart geen ramp of verandering kan afwenden. Dat niets zo mooi is als het lijkt. Dat de schijn dus kan bedriegen. Dat is de moraal van het verhaal.

Er is echter ook een tweede moraal. Damocles besloot niet langer in de schoenen van de koning te willen staan toen hij zelf inzag dat het allemaal heel gemakkelijk, mooi en machtig leek van buitenaf, maar dat de werkelijkheid heel anders was toen hij er midden in zat. De koning daarentegen ervoer de effecten van zijn positie op zowel zijn omgeving als zichzelf, maar verkoos op zijn post te blijven ondanks alle op de loer liggende gevaren. Dionysius accepteerde klaarblijkelijk het zwaard boven zijn eigen hoofd: een bewuste keuze. Deze kant van het verhaal geeft aan dat iedereen te allen tijde een eigen keuze heeft: Damocles besloot uit de bedreigende situatie weg te gaan, de koning koos ervoor te blijven en de dreiging het hoofd te bieden.

De nederige dienaar Damocles verwierf in ieder geval nog eeuwige roem met het zwaard van Dionysius boven zijn hoofd. En u? ■